

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ ของ ศิลปินชั้นเยี่ยม เดชา วราขุน ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีบุคคล โดยจะมีรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารนี้จะเป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ และเป็นข้อมูลประกอบในการศึกษาประวัติศาสตร์ชีวิต และกระบวนการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ของศิลปิน โดยการศึกษาเพื่อนำไปประกอบเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชีวิตของศิลปินนั้นจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการแสดงผลงาน การได้รับรางวัล ผลงานศิลปะในอดีตของศิลปิน และบทสัมภาษณ์ที่ได้มีคนเคยบันทึกไว้แล้ว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความรู้จักเกี่ยวกับประวัติ ของศิลปินและผลงานศิลปะของเขา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์ จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวศิลปิน จะมีลักษณะเป็นแบบ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Information) แบบปลายเปิด

2.2 แบบบันทึกการสังเกตการทำงานศิลปะ จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกหลักการ สังเกตการทำงานศิลปะของศิลปิน โดยจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมที่ประกอบไปด้วยกระบวนการ 3 ชั้น คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก (สุภาวงศ์ จันทวานิช , 2535)

2.3 แบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาผลงานศิลปะของศิลปิน ในเชิงพรรณนา (Description) โดยจะไม่มีกรวิพากษ์วิจารณ์ตัดสิน จะเป็นการศึกษาผลงานศิลปะ ในฐานะที่เป็นข้อมูล ประกอบกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชีวิตของศิลปิน และการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะภาพพิมพ์

2.4 กล้องถ่ายภาพและกล้องบันทึกวิดีโอ จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกภาพในระหว่างที่มีการสังเกตการทำงานศิลปะ และผลงานศิลปะของศิลปิน

3. การสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องหลักในการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการทำงานศิลปะและแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะจะมีวิธีการในการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้คือ

3.1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลภาคเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของ การศึกษาประวัติชีวิตของบุคคล, กระบวนการทำงานศิลปะ, ศิลปะภาพพิมพ์ และการวิเคราะห์ผลงานศิลปะ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

3.2 การสร้างเครื่องมือซึ่งประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกตการทำงานศิลปะ และแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ โดยมีรายละเอียดในการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้ คือ

3.2.1 แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา ประวัติชีวิตของศิลปิน ละศึกษาระบวนการทำงานศิลปะของศิลปิน โดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มี โครงสร้างแบบปลายเปิด ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การศึกษาประวัติชีวิตของศิลปิน มีประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติชีวิตส่วนตัว ประวัติชีวิตครอบครัว การดำเนินชีวิตประจำวัน ประวัติการศึกษาและประวัติการทำงาน ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะและประวัติผลงานของศิลปะ ตอนที่ 2 การศึกษาระบวนการทำงานศิลปะของศิลปิน จะมีประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แรงจูงใจในการทำงานศิลปะ และกระบวนการทางศิลปะ จำนวนข้อคำถามทั้ง 2 ตอนจะมีจำนวนทั้งหมด 122 ข้อ

3.2.2 แบบบันทึกการสังเกตการทำงานศิลปะ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมในการทำงานศิลปะของศิลปิน ข้อมูลที่ได้รับจากการสังเกตนี้จะนำไป ประกอบกับเครื่องมืออื่น ๆ ที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางศิลปะของศิลปิน ในการสังเกตจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยจะใช้การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก ประกอบการบันทึกการถ่ายภาพและภาพวิดีโอจากกล้องถ่ายภาพและกล้องบันทึกวิดีโอ โดยการสร้างเครื่องมือแบบสังเกตการทำงานศิลปะของศิลปินนี้ ได้มีการศึกษากรอบการวิจัย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางศิลปะ ซึ่งมีประเด็นหลักดังต่อไปนี้คือ แรงบันดาลใจ การสร้างแนวความคิดการแสดงออกทางรูปทรงศิลปะการใช้สื่อหรือเทคนิค และการประเมินผล รูปแบบของแบบบันทึก การสังเกตนี้จะป็นลักษณะการบันทึกสิ่งที่ปรากฏว่ามีหรือไม่มี การปฏิบัติประเด็นต่าง ๆ โดยจะมีการบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ที่พบเห็นหรือจากการซักถามจากตัวศิลปิน ในขั้นตอนนี้เป็นการคิดที่ไม่ได้ปรากฏออกมาให้เห็นขณะที่กำลังปฏิบัติงานศิลปะ

3.2.3 แบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปะของศิลปิน เพื่อนำมาใช้ประกอบกับการศึกษาประวัติชีวิตของศิลปิน ในประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับผลงานศิลปะ ซึ่งจะเป็นการบันทึกข้อมูลในลักษณะที่เป็นเอกสารข้อมูล (The Documentation Sheet) ที่จะใช้ในการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลงานศิลปะแต่ละชิ้น ในการสร้างเครื่องมือแบบบันทึกผลงานศิลปะนี้ ได้ทำการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลงานศิลปะในแนวทางที่เป็นการวิเคราะห์เชิงสำรวจ (Observation) หรือพรรณนา (Discription) (กรมวิชาการ, 2532) ซึ่งจะเป็นการบันทึกสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏภายในผลงานศิลปะโดยที่ไม่มีการวิเคราะห์รูปแบบ (Formal Analysis) การตีความ (Interpretation) และการตัดสิน (Judgement) ในการศึกษาเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในการสร้างเครื่องมือนี้ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่ององค์ประกอบในงานศิลปะ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาและเรื่องราว และรูปแบบทางศิลปะของผลงานศิลปะ ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะที่สำคัญของศิลปะภาพพิมพ์เช่น เทคนิคกระบวนการพิมพ์ จำนวนพิมพ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของผลงานศิลปะ เช่น สีผลงาน ขยาย และวันเดือนปีที่สร้างผลงาน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะนำภาพถ่ายผลงานศิลปะที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วนำมาประกอบกับการบันทึกข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ

สำหรับข้อมูลที่ได้รับจากแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะนี้ จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจำแนกแบ่งช่วงระยะเวลาของการทำงานศิลปะ และผลงานศิลปะของศิลปินได้ว่าในแต่ละช่วงมีลักษณะเป็นอย่างไร ตลอดจนทำให้เห็นภาพรวมของพัฒนาการในการทำงานศิลปะ และผลงานศิลปะของศิลปินแต่ละช่วง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาประวัติชีวิตในส่วนของผลงานศิลปะ และเป็นข้อมูลประกอบกับการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ของศิลปินต่อไป

หลังจากที่ได้สร้างเครื่องมือทั้ง 3 แบบแล้วจะนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและแก้ไขก่อนแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและความตรงของเนื้อหา โดยได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิดังต่อไปนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยทางมนุษยวิทยา ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ทรงคุณวุฒิต่างด้านศิลปะ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ กำจร สุนพงษ์ศรี อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ทรงคุณวุฒิต่างด้านทฤษฎีศิลปะ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมพร รอดบุญ อาจารย์ประจำ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

4. ผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปปะภาพพิมพ์ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สัญญา วงศ์อร่าม อาจารย์ประจำ ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลังจากการนำเครื่องมือไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแล้ว จะนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจดูการแก้ไข ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคเอกสาร จะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก หนังสือ สื่อบัตรการแสดงผลงานศิลปะ และเอกสารข้อมูลอื่น ๆ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมืออื่น ๆ

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เพื่อทำความรู้จักคุ้นเคยกับตัวศิลปิน และเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการสร้างแต่ละครั้งว่ามีความถูกต้องตรงกันในการตอบคำถามซ้ำหรือไม่ สำหรับการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการนี้จะใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะมีการนัดหมายวันเวลาไว้ล่วงหน้า และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต่อไป

4.3 การเก็บข้อมูลจากการสังเกต ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะนำการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับตัวศิลปิน เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่อยู่อาศัย ห้องปฏิบัติงานศิลปะ การดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และอื่น ๆ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสังเกตการทำงาน ศิลปะของศิลปินจะดำเนินการเก็บรวบรวมควบคู่ไปกับการซักถาม และการจดบันทึกลงในแบบบันทึกการสังเกต ประกอบกับการถ่ายภาพและถ่ายวิดีโอ เพื่อบันทึกการทำงานศิลปะของศิลปิน โดยการศึกษาครั้งนี้ได้บันทึกการสังเกตจากการทำงานศิลปะภาพพิมพ์ และการทำงานศิลปะเทคนิคสื่อประสม ของศิลปินด้วย

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลงานของศิลปิน โดยการ ใช้แบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลผลงานศิลปะของศิลปินจากภาพถ่าย โดยในการเก็บรวบรวมผลงานศิลปะเพื่อใช้ในการศึกษาประวัติชีวิตของศิลปิน ใน

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติของผลงานศิลปะนั้น ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมผลงานศิลปะของศิลปินจำนวน 126 ชิ้น โดยจำแนกออกเป็นศิลปะภาพพิมพ์ 95 ชิ้น และผลงานโดยเทคนิคอื่น ๆ 31 ชิ้น มาประกอบกับการบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะจากแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะนี้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ครบถ้วนแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียด ขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

5.1 ขั้นตรวจสอบข้อมูล เป็นการดำเนินการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับว่ามีความถูกต้อง และ เหมาะสมกับการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลหรือไม่ โดยจะทำการคัดเลือกข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ วิจัยตามกรอบของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ในการตรวจสอบข้อมูลจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology Traingulation) (สุภางค์ จันทวานิช , 2535) เช่น การใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ พร้อมกับการเปรียบเทียบข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสารประกอบไปด้วย

5.2 ขั้นการจัดระเบียบข้อมูล จะนำข้อมูลที่ได้รับมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการทำงานศิลปะ และแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ แล้วนำไปแยกวิเคราะห์ตามกรอบการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

5.3 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

- ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติชีวิตของศิลปินจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง ตาราง และภาพถ่าย

- ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะของศิลปิน จะทำการวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และภาพถ่าย และนำเสนอในรูปแบบของความเรียง และภาพถ่าย

- ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปะของศิลปิน จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ ข้อมูลจากภาพถ่าย และการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอในรูปแบบของความเรียง ตาราง และภาพถ่าย